

Josef Vinárek. Ředitel Státní knihovny ČSR v letech 1962 – 1970

PhDr. Jarmila Burgetová / e-mail: jarmila.burgetova@seznam.cz

V 16. čísle loňského ročníku časopisu Hádanka a křížovka si čtenáři přečetli tuto zprávu:

Dne 9. července 2008 zemřel ve věku nedožitých 88 let PhDr. Josef Vinárek z Prahy, čestný předseda a nositel zlatého otazníku Svazu českých hádankářů a křížovkářů, (SČHAK), jeho spoluzakladatel a dlouholetý předseda, dlouholetý vedoucí redaktor časopisu Hádanka a křížovka, výborný autor hádanek a autor několika hádankářských publikací, držitel mistrovských tříd v kategoriích autor hádanek, autor křížovek a řešitel hádanek, bývalý člen kroužku Podskaláci. Čest jeho památce! Předsednictvo SČHAK. (Hádanka a křížovka, 2008, č. 16, s. 31)

Málokdo z okruhu čtenářů hádankářského časopisu mohl tušit, že PhDr. Josef Vinárek byl v letech 1962 – 1970 ředitelem Státní knihovny ČSR, nyní Národní knihovny ČR. V jejím čele působil až do léta roku 1970, kdy byl, na počátku tzv. normalizace, z funkce ředitele odvolán a bylo mu zakázáno pokračovat v práci v knihovnictví. Byla to „odplata“ za jeho aktivity v průběhu Pražského jara 1968 a po vstupu vojsk spojeneckých armád do Československa 21. srpna téhož roku. Po nuceném odchodu z Klementina se živil jako odbytový referent v nakladatelství Orbis a později, do roku 1980, kdy odešel do penze, ve vydavatelství Panorama. Toto smutné období života mu zpestřovaly (a částečně jej i živily) jeho mnohostranné aktivity ve Svazu českých hádankářů a křížovkářů, u jehož zrodu v roce 1968 stál, stal se jeho prvním předsedou a v roce 1995 byl zvolen čestným předsedou. Po politických a společenských změnách v listopadu 1989 byl dr. Vinárek v plném rozsahu rehabilitován, avšak pro svůj věk se do oboru už nemohl vrátit.

Josef Vinárek se narodil 17. prosince 1920 v malé obci Chlebičov na Opavsku. Do jeho studentských let neblaze zasáhla německá okupace, kdy rodina byla nucena se přestěhovat do vnitrozemí – do Kroměříže, kde maturoval. Za války pracoval jako dělník v Ostravě, krátce „učiteloval“ a později vedl Městskou knihovnu v Litovli. Tam byl po skončení 2. světové války jmenován do funkce okresního knihovnického inspektora. Odtud vedla už jeho cesta do Prahy – do knihovnického oddělení na tehdejší ministerstvu informací a osvěty. V roce 1962 se stal Josef Vinárek ředitelem Státní knihovny ČSR. Osmileté období jeho působení v této funkci nesporně patří k nejúspěšnějším etapám historie této naší největší knihovny po druhé světové válce. Toto tvrzení je možno doložit několika skutečnostmi:

- Dr. Vinárek se zasadil o přípravu projektu výstavby nové budovy knihovny na Těšnově, za niž důrazně bojoval. Zpracováním projektu se na Vinárkův podnět zabývali nejen čelní čeští architekti té doby (kolektiv ing. arch. Karla Pragera), ale také renomovaní zahraniční odborníci (prof. dr. Günther Pflug, předseda komise IFLA pro mechanizaci a ředitel Univerzitní knihovny v Bochumi).¹ Nebýt smutných událostí roku 1968–1970 a následné normalizace, jistě by budova Národní knihovny na Těšnově dnes stála.

- Založil významnou edici Cimelia Bohemica, která formou faksimile prezentovala nejvýznamnější knižní poklady uložené v Klementinu. Z nejznámějších titulů jmenujeme alespoň vydání Kroniky trojanské, Kodexu vyšehradského, Velislavovy bible a Hradeckého rukopisu, dále světově ceněných naučných děl Mikuláše Koperníka či Erasma Rotterdamského, z českých Dialexis od Tadeáše Hájka z Libočan nebo Dvěře jazyků z roku 1633 Jana Amose Komenského².

- Jako jeden z prvních dr. Vinárek podrobně informoval o nových trendech vývoje moderního západního knihovnictví. S americkými zkušenostmi seznámil knihovnickou veřejnost v knize „Knihovny v USA“, kterou ve spolupráci s Aloisem Těšitelem vydal v roce 1968³.
- Na základě svých osobních zkušeností (v USA, Kanadě, Francii a Velké Británii strávil v roce 1965 půl roku) prosazoval vytváření specializovaných informačních středisek objektivně nezbytných pro výzkum, jako jeden z prvních pak automatizaci knihovnických procesů pomocí samočinných počítačů, nutnost napojení Státní knihovny ČSR na evropskou počítačovou síť apod.
- Cílevědomě rozšiřoval kontakty naší ústřední knihovny se světem. Mezinárodním stykům a aktivitám přikládal velkou váhu a všestranně je v rámci Státní knihovny ČSR podporoval, a to i v době, kdy takové úsilí nebylo příliš vítané a aktuální. Sám o problémech československého knihovnictví přednášel na mnoha místech v zahraničí. V jeho personální bibliografii najdeme desítky článků, které publikoval v zahraničí (časopis UNESCO v Paříži, odborné časopisy v Jugoslávii, Maďarsku, NDR, Polsku, SSSR aj.).
- Josef Vinárek stál vedle Jiřího Cejпка a Rudolfa Málka také u zrodu Svazu českých knihovníků a informačních pracovníků (SKIP). Po známé pražské knihovnické konferenci v březnu 1968 se stal svolavatelem přípravného výboru SKIP, účinně se podílel na aktivitách, které si příprava ustavení profesního spolku vyžadovala. V budově Státní knihovny ČSR v Liliové ulici 5 umožnil fungování přípravného výboru a později také sekretariátu spolku a jeho působení až do zrušení SKIP v roce 1970 všestranně podporoval.

Byly to právě Vinárkovy mezinárodní aktivity, které mu v roce 1970 nejvíce přitížily. Statečně se zachoval v obtížné politické situaci v srpnových dnech roku 1968, kdy byl v čele početné československé delegace na kongresu IFLA ve Frankfurtu nad Mohanem. Po návratu do Prahy zrozeslal telegramy zahraničním národním knihovnám s oznámením, že Klementinum bylo obsazeno sovětskými vojáky, proti čemuž důrazně protestoval. Na kongresu IFLA v Kodani o rok později přes počáteční odpor představitelů SSSR a Bulharska prosadil kandidaturu PhDr. Rudolfa Málka, předsedy SKIP, do nového výkonného výboru IFLA.

To vše mu po nástupu normalizace za velkého přičinění jeho rivala soudruha Jaroslava Lipovského, vedoucího knihovnického oddělení ministerstva kultury, a přísluhovačů ve Státní knihovně ČSR, zlomilo vaz. Na štěstí pro nás i budoucí pokolení dr. Vinárek měl možnost – v roce 1990 po změně poměrů – vyjádřit se ke svému působení v čele Státní knihovny ČR a k událostem let 1968–1970. Ve stati „Už nelze skákat po jedné noze“⁴ tak objasňuje některé okolnosti důležité pro historii ústřední knihovny i pro SKIP. Zůstává smutným faktem, že komunistický režim převal v půli život tohoto nadaného a pracovitého člověka a znemožnil mu působit v oboru, který si vybral, vystudoval a v němž chtěl něco dokázat. Nemělo by to být zapomenuto!

Bibliografie článků o Josefu Vinárkovi

BOLACKÁ, Yvonne. Významný chlebičovský rodák Josef Vinárek. *Vlastivědné listy*. 2001, roč. 27, č. 1, s. 27-28.

BURGETOVÁ, Jarmila. Josef Vinárek (1920 – 2008). *Bulletin SKIP*. 2009, roč. 18, č. 1. Dostupný z WWW: <http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull09_123.htm#ti>.

ČERNÝ, Vladimír. Životní jubileum PhDr. Josefa Vinárka. *Knihovnictví a bibliografie*. 1990, č. 6, s. 108-109. *Příloha časopisu Čtenář*. 1990, roč. 42, č. 12.

Jubilanti Josef Vinárek. *Čtenář*. 1990, roč. 42, č. 12, s. 414.

TRAUB, P.; VINÁREK, J. Život není křížovatka. *Mladý svět*. 1995, roč. 37, č. 42, s. 56-58. ISSN 0323-2042.

VÍCHOVÁ, Eva. Josef Vinárek, jeden z ředitelů Národní knihovny, se narodil na Opavsku. *OKOO Občasník knihoven okresu Opava*, prosinec 2007. Dostupný z WWW: <http://www.okpb.cz/okoo/index.php?doc=/okoo_12_2007/02_02_vinarek.htm>.

VINÁREK, Josef. [Biografické heslo v encyklopedii : Kdo je kdo v České republice – 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností]. Praha : Agentura Kdo je kdo, 1998, s. 659.

Poznámky pod čarou:

¹ HEKRDLOVÁ, Kateřina. Složitá cesta k nové budově Národní knihovny ČR. *Knihovna*. 2007, roč. 18, č. 1, s. 45-46.

² URBÁNKOVÁ, Emma. Zamyšlení nad edicí „Cimelia Bohemica“. In *Ročenka Státní knihovny ČSR v Praze 1970*. Praha : SPN, 1970, s. 36.

³ VINÁREK, Josef; TĚŠITEL, Alois. *Knihovny v USA*. Praha : Orbis, 1968. 231 s.

⁴ VINÁREK, Josef. Už nelze skákat po jedné noze. *Knihovnictví a bibliografie*. 1990, č. 1-3, s. 37-40. *Příloha časopisu Čtenář*. 1990, roč. 42, č. 7.